

På sydsjællandske veje mod Santiago de Compostela.

Claus Vogt Petersen, Næstved.

Pilgrimsveje i Portugal.

Steen Freudendal, Avignon.

El camino Portugués.

Steen Freudendal, Avignon.

Refleksioner og dagbogsnotater fra min pilgrimsvandring.

Lisette Villadsen, Odder.

Pilgrimsseminar om en ny vej.

Sognepræst Elisabeth Lidel, Risskov.

Hilsen fra Gunnar.

Pilgrimssteder.

Gunnar Christensen, Køge.

På sydsjællandske veje mod Santiago de Compostela.

Af Claus Vogt Petersen, Næstved, november 2002.

Hvis man vil forsøge at beskrive de gamle pilgrimsveje på Sydsjælland, som blev brugt af datidens pilgrimme med det formål at udstikke ruter, som kan anvendes i dag, løber man ind i flere problemer. Det er meget sparsomt, hvad man kan finde optegnet, når reserarchen startes. Derfor står vi på mere usikker grund, end når man beskriver de klassiske ruter fra Frankrig til Santiago de Compostela i Galicien i Nordspanien. Dels var koncentrationen af pilgrimme i sagens natur større, jo nærmere man var ved rejsens mål, og de beskrivelser der vedrørte denne del af ruten derfor mere talrige, dels har vi for de sidstnævnte ruters vedkommende måske den første egentlige rejsefører i vor tid, nemlig Codex Calixtinus (Sct. Jacobs bog), som tilskrives franskmænden Aimery Picard fra Poitou, at støtte os til. Reformationen er utvivlsomt gået hårdt ud over de danske kilder, som opbevarede på de dengang talrige klostre, selvom Den franske Revolution og andre antireligiøse bevægelser også ødelagde meget værdifuldt materiale i Sydvesteuropa.

Vi må formode, at pilgrimme i Danmark har anvendt de samme veje (bl.a. hærveje) som soldater og andre vejfarende og ikke har haft specifikke ruter til sig selv. I betragtning af det religiøse hovedformål med valfart er der næppe tvivl om at ruterne har ført til berømte kirkker og klostre med prestigefyldte relikvier, ligesom turen har passeret hellige kilder, hvor sagnet har fortalt om mirakler. De helgener og tilknyttede relikvier, man dyrkede i kirkkerne var uhyre vigtige for at formindske den sikre pine i skærsilden man skulle igennem, idet man forventede, at helgenerne, som jo havde en tættere adgang til det himmelske, ville gå i forbøn for én, når man døde, hvis man havde æret dem i levende live. Munkene og præsterne var formidlere over for det hinsides og blev derfor i kraft af deres virke betænkt i de alldes testamenter, og klostrene var derfor ofte meget rige og ejede megen jord og bygninger. Pengesaverne skulle benyttes til sjælemesser og vokslys på fastsatte dage langt ud i fremtiden. En begravelsesplads under kirkegulvet kunne, hvis man var bemidlet, også erhverves og bringe én nærmere sin helgen.

Et andet problem er, at en rute i dag skal være spændende for at blive benyttet. Skal vi kun tage hensyn til den moderne pilgrim til fods, eller skal der også overvejes med for dem, der foretrækker at cykle eller biler? Herved er ment som en inspiration til alle 3 parter, således at det står én frit at tilrettelægge ruten efter eget temperament. Du kan ved de forskellige landsbykirker, du møder, ofte blive henvist til en adresse eller et telefonnummer, så du har mulighed for at skaffe dig adgang til at få åbnet døren til selve kirken.

Hovedparten af al valfart har været til det nærmeste hellige sted i forhold til ens bopæl. Mindretallet, som har rejst udenlands, har haft nogle ruter med faste knudepunkter at følge, og vi vil i vor forsøg på at beskrive en sandsynlig rute gennem Sydsjælland tage udgangspunkt fra Haraldsted på Midtsjælland for at følge pilgrimmen videre sydover via Ringsted og herfra langs Susaen på sin vej til Næstved. Herfra tænker vi os, at rejsen er fortsat over Præstø med sit antonitterkloster til Vordingborg. Er det dernæst lykkedes at blive fragtet over til Falster, er det nærliggende at antage, at turen er gået videre til Øster

Kippinge berømt for sit blødende hostie - før man er fortsat videre sydover i håbet om at finde skibsløjlighed fra det nuværende Rødby Havn til Nordtyskland med Lybeck som et anløbssted.

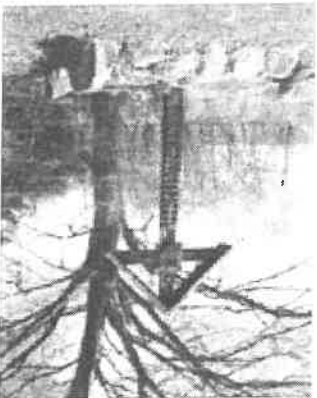
Strækningen Ringsted - Haraldsted - Ringsted kan foretages til fods på een dag, mens man må regne med en overnatning (f.eks. på kroen i Glumsø), hvis man vil gå til Næstved. Dette afsnit egner sig specielt til at vandre, (men egner sig også fortrinligt for den cyklende), idet man kan følge den såkaldte fjernvandrevej E6, som man finder, når man med banegården som startpunkt går mod vest-nordvest ad Vestervej forbi Dagmarskolen og ned ad Korsevangen på venstre hånd. Lige før broen over Ringsted Å finder du vandrevejen på højre side. Du går i grønt område og kommer snart fri af byen og ud gennem et meget smukt landskab gennem lavt, idyllisk mosedområde. Du fortsætter langs åen og under to landeveje og passerer over dæmningen ved Langesø for at svinge mod øst til Haraldsted og gennem landsbyen videre frem til Knud Lavards Kapel. Som "bipilgrim" kunne du også starte her, men går så glip af ovenfor omtalte rute. Der er 12½ km fra banegården langs fjernvandrevejen til Knud Lavards Kapel - altså en rimelig tur frem og tilbage på 1 dag incl. besøg i Skt. Bendts Kirke i Ringsted.

Knud Lavards Kapel.

At Haraldsted tages som udgangspunkt skyldes, at en af de senere af paveedømmet få helgenkårede danskere nemlig Knud Lavard blev myrdet i skoven her Helligtrekongersdag 1131 af kong Niels' søn Magnus og hans håndlangere. Hvor Knuds blod blev udgydt, vældede snart en kilde op, og det hed sig, at der skete undere på stedet. På en mark uden for landsbyen Haraldsted kan man i dag finde resterne af det "Knud Lavards Kapel", som blev opført efter uddåden. For at understrege det hellige ved begivenheden kan man hæfte sig ved, at han inden mordet opholdt sig hos Knud den Helliges datter, Cecilia, og at hans fader Erik Fjogod, som er den første danske konge, vi har oplysninger om foretog en pilgrimsrejse uden for Danmark, nemlig til Jerusalem, måske havde opkaldt ham efter sin ældre broder Knud (den Hellige), som nylig var blevet helgenkåret. Efter reformationen udtørrede kilden og stedet gik i glemmebogen for atter at blive fundet af Nationalmuseet i 1883. Man udgravede muresterne, som ses i dag, og kunne konstatere, at kapellet var bygget i flere omgange, dels oprindeligt med fradsten (naturlig kildetekalk) og en senere udvidelse i munkesten.

Stedet fik en "renaissance" i begyndelsen af 1900-tallet, idet en del indflyttede roearbejdere fra Polen fik bygget en kirke i Ringsted, Skt Knuds Kirke. Fra den foretog man årligt i første halvdel af århundredet en større samlet pilgrimsfart til Knud Lavards Kapel, hvor der undervejs gjordes holdt ved et krucifiks rejst ved vejen. Siden afholdtes andagt, når man var fremme ved bestemmelsesstedet. Udover kapelruinen ses i skovbrynet et mindekor for Knud Lavard, som Strange Nielsen i sin "Lægedomskilder i lokalsamfundet" oplyser oprindeligt blev hugget af et egetræ fældet af englænderne 1807 til skibsbjygning, men træet blev aldrig udnyttet af dem.

Mindekorset for Knud Lavard.

Når man passerer gennem Haraldsted kan man besøge den romanske kirke, hvortil liget af den dræbte Knud Lavard først blev bragt. Kirken har som et særsyn en døbefont fra 1400-tallet støbt i metal og ikke udhugget i sten. Er du i bil eller på cykel, kan du fortsætte frem til hovedvejen ved Estrup, hvor du kan svinge ind mod Ringsted. Ellers samme vej tilbage som du kom ud. Næste stop er i centrum af Ringsted og var også næste stop for Knud Lavard, som blev stedt til hvile i klostertirken, idet kong Niels ikke skulle have noget af at få ham begravet i Roskilde som ønsket af hans forbundsfæller. Undervejs sprang der i følge sagnet yderligere en kilde frem hvor ligbåren blev sat i vejkannten. I 1170 blev Knud Lavard flyttet fra den gamle klostertirke til en ny som siden fik navn efter ordenens grundlægger, Benedict af Nursia, St. Bendts Kirke, som går for at være Nordens ældste teglstenskirke.

St. Bendts Kirke, Ringsted.

Dette skete d. 25. juni samtidig med, at Knud officielt blev ophøjet til helgen, nok mest af politiske grunde. Knud Lavards jordske rester er siden overført til St. Denis ved Paris af moderklostret kort før reformationen. Kirken i Ringsted var bygget af hans søn Valdemar d. Store som blev født 8 dage efter faderens mord. Det tilknyttede kloster, som var et af de ca. 150 klostre, som fandtes i Danmark i Middelalderen har efterladt sig synlige spor i terrænet i form af murester omkring den nuværende kirke, som man regner med indgik som en nordløj i bygningsskumpleset. Klostret nedbrændte for godt 200 år siden, og kun St. Bendtskirke står i dag tilbage. En af munkenes vigtigste opgaver var at sørge for de mange pilgrimme, som snart mødte op for at bede ved K.L's grav. Kirken blev middelalderens kongegravkirke i 160 år. Man finder de fornemme grave i midten.

Her møder vi som nogle af de mest berømte, gravstenene over Valdemar Sejlr med hans 2 kendte dronninger. På den ene side ligger Dagmar, som lagde navn til Dagmarkorset - et smukt byzantinsk kors som blev fundet under åbningen af graven i 1800-tallet, og som oprindeligt var beregnet som relikviegemme. Hun var den folkekære, milde dronning kendt fra folkevisen om Valdemars vilde ridt til Ribe, hvor han kom for sent til dødslejet. På den anden side ligger den portugisiske kongedatter Berengaria (Bengerd). Konkurrenten fra den populære Dagmar var sådan, at hun for eftertiden huskes som "den beske blomme". Også sønnen Erik Plovpenning og Erik Menved ligger begravet her sammen med deres dronninger. Erik Plovpenning havde helgenstatus uden dog at blive kanoniseret af paven, selv om der blev udfoldet store anstengelser for at promovere ham over for pavedømmet, idet munkene ved kirken optegnede alle de mirakler, man havde kendskab til var sket p.g.a. hans hellighed, og som var nødvendige for en eventuel kanonisering. Vi har kendskab til et halvt hundrede beretninger om helbredelse for svære sygdomme og handicaps opnået efter besøg ved Hellig Eriks grav. Relikvierne efter ham blev senere indmuret i en af pillerne i kirken. Oprindeligt stod de i et relikvieskrin på højaltet, hvor også skrinet for Knud Lavard stod.

Fortegnelse over kongelige begravelser.

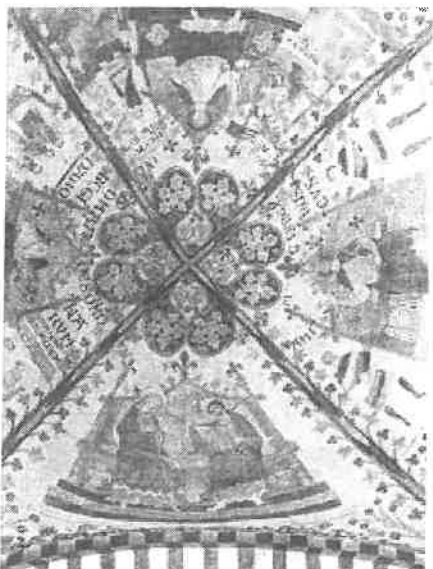
I hvælvingen oven over hans oprindelige grav ses nogle prægtige kalkmalerier med hans

martyrhistorie. Kirken er åben for offentligheden fra 1. maj til 15. september mellem kl. 10-12 og 13-17 og ellers mellem kl. 13 og 15, når der ikke foregår kirkelige handlinger.

I bykernen finder vi i dag bl.a. Sct Bendtsgade (oprindeligt Klosterstræde), Klostervænge, Klosterralle og Sct Jørgens Alle, som minder om datiden, og på torvet har man rejst en rytterstatue af Valdemar d. Store, der byggede kirken.

Lad os nu forudsætte, at vi er på cykel eller i bil, og er kommet fra Haraldsted og er svinget til venstre ad landevejen fra Store Merløse mod Ringsted. Det kan da for at få en afvekslende tur til Næstved anbefales at tage 2. vej på højre hånd via Ørslev Under Skoven og Bringstrup til Sigersted, hvis kirke er et besøg værd. Fortsæt dernæst mod vest gennem landsbyen og aflæg et besøg på Hagbards Høj (opkaldt efter nordmanden Hagbard, der ikke måtte få sin Signe, hvorefter hun lod sig brænde inde med sine terner) og slå et smut ind til Vrangstrup kirke, som bl.a. udmærker sig ved et fæstningsår i stedet for et almindeligt kirketårn. Kør derfra over Sandby frem til hovedvejen Ringsted-Næstved hvor du efter et kort stykke mod Næstved tager 1. vej til venstre over Hjelmsølle til Tybjerg, hvor du gør holdt og forsøger at komme indenfor for at beundre de fine kalkmalerier. Pilgrimene har sikkert benyttet lejligheden til at dvæle ved Sct. Helenes Kilde, en helligkilde med tilknytning til Hjelmsølle. Markederne ved helligkilderne foregik som nærheden af vejen fra Tybjerg til Hjelmsølle. Markederne ved helligkilderne foregik som regel ved midsommer, og det var almindeligt at møde syge og vanføre, der i håbet om et mirakel mødte op for at bede ved kilden eller drikke kildevand ofte formidlet for et beskedent beløb af en "kildeskone", som var ansvarlig for stedet. Desuden fandtes helt op i det 20. århundrede alskens gøgl, handelsboder, telte og der blev ofte festet bravt med dans og brændevin. Via Tybjerglille og Spragelse kører du gennem Fensmark mod Næstved (= rydningen ved næsset), fortsætter ret frem, krydser først landevejen Ringsted-Næstved, kører under jernbanen og har en smuk udsigt til Herlufsholm, når du passerer broen over Susaen, som utvivlsomt har været ledetråd for pilgrimmen i sin tid.

Den flotte korshvælvning i Sct. Bendts Kirke.

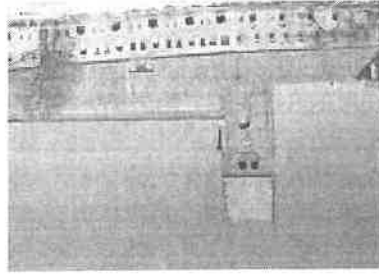
Her lå i middelalderen det berømte Skovkloster, som måske var udflyttet fra Næstved. Dette var oprindeligt det 1. og i dag mest kendte af Næstveds i alt 4 klostre (de øvrige 3 var Gråbrødrekloster, Sortebrødrekloster og Gaunæs nonnekloster). Det er stiftet 29. november 1135 som benediktinerkloster af den sjællandske Peder Bodilsen og hans magtfulde familie samt af kongehus og bispedømme i øvrigt samme år som Ringsted kloster også nævnes for 1. gang.

Herlufsholm set fra parken.

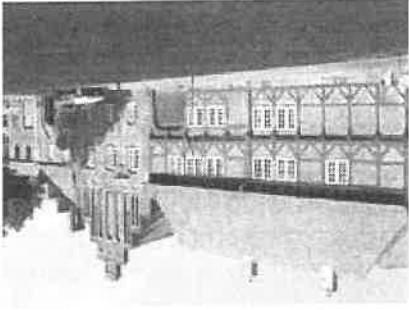
Peder Bodilsen dukkede også op på arenaen tidligere i Danmarkshistorien, idet han efter mordet på Knud Lavard søgte hævn over morderne og sammen med Knuds broder Erik Emune søgte at opildne til hævntog. Man har tidligere troet at klosteret oprindeligt lå inde i Næstved i tilslutning til Sct. Peders Kirke, men vi savner arkæologiske eller skriftlige sikre holdpunkter herfor. Klosteret fik skænket betydelige jordtilliggender, tiende fra adskillige kirker og den lokale mølle (Maglemølle)

og kom snart til at udøve en særdeles dominerende indflydelse på Næstved og dens udvikling beroende på gavebreve fra flere af datidens konger (spec. kendt er Erik Lams gavebrev, som er det ældst bevarede kongebrev udstedt i Danmark) som gav kloster mange privilegier. Reformationen gik hårdt ud over tiggermunkordenernes klostre inde i Næstved, idet de i 1529 blev plyndret af byens borgere. Skovkloster blev i 1560 ved et jordbytte overtaget af Herluf Trolle og skiftede derfor navn til Herlufsholm, og da han og hustruen Birgitta Gøye ikke havde børn, blev godset indrettet som skole og navngivet "Danmarks Adels frie Skole". Skovklosters oprindelige kirke blev påbegyndt før i 160, men denne romanske kirke brændte sammen med klosteret i 1261 og blev erstattet af en større gotisk. På et tidspunkt i 1400 årene oprettedes et Skt. Bendtskapel. I kirken var der 8 forskellige altre bl.a. til Skta. Katharina, Skt. Olaf og Skta. Birgitta, og hvis man foran et billede af den hellige Jomfru på højaltret med andægtigt sind fremsagde engelens bebudelse til Jomfru Maria, blev der tilstået 40 dages aflad! Endvidere ses afbildet Skt. Antonius og attributten, et svin, som springer op ad ham (det er ikke tilfældigt at vi i dag taler om antoniusvin inden for levnedsmiddelbranchen!). Foran altret findes nedgangen til grundlæggerens krypt, og bag altret findes sarkofagerne af de af alle herloviaanere så kendte Birgitta Gøye og Herluf Trolle. - Vi ser i dag det prægtige lektorium hvorfra munkene i sin tid læste evangeliet for menigheden og på forsidens hængere et meget udtryksfuldt krucifiks udskåret af elfenben. Uden for kirken ses korsgangen fra det oprindelige kloster, og der findes rester efter tidligere fiskedamme, teglolv, bryg- eller vaskarhus - det hele i sin tid grupperet omkring 3 gårde. Afningstider 1. maj - 30 september ti-sø kl. 11-16. Søndag kl. 11-15. Resten af året kl. 11-13. Mandag lukket.

Skt Peders Kirke set fra havnen med "Boderne" foran.

Til fods kan du herefter følge en sti langs vestsiden af Susaen gennem Rådmandshaven forbi kanoullejningen frem til Slagelsevej. Kryds over Havnegade og den overbyggede Susa, som i øvrigt længere mod øst netop (2001) er blevet fritlagt, videre op ad Brogade og tag vejen til højre, Farvergade, hen til Sct. Peders Kirkeplads. Her kan vi på den ene side beundre "Boderne" som er fra det 15. århundrede og opført som rigmandsboliger og som i dag huser et museum. På den anden side ser vi over på byens middelaldertrædhus, der var nabo til "Gøernes Gård" en gård bygget omkring 1500 i røde sten i munkeskifte. Gården er nedrevet og genopført i Den gamle By i Århus.

Næstveds gamle middelaldertrædhus.

Skt. Peders Kirke på pladsen af samme navn nævnes allerede i 1135, idet den af Peder Bodilsen blev skænket til Skt. Peders Kloster, som blev oprettet samme år. Først ved klostrets nedlæggelse ved reformationen overgik kirken til Næstved. Af den oprindelige kirke er meget lidt tilbage, og den fremstår i dag som en gotisk kirke og har som så mange andre gamle kirker været udsat for brand og hårdhændet restaurering. For en nutidig pilgrim kan det interessere, at kirken fra ca. 1500 havde en altertavle med Knud den Hellige i midten med en sidefløj visende mordet på ham i Odense og hans senere skrinlæggelse (tavlen findes i dag på Nationalmuseet). Blandt kalkmalerierne ses et motiv med Valdemar Atterdag og hans dromning, men han havde også skænket Skovkloster, som ejede kirken, et større pengebeløb for daglig sjælemesse. Ved korskrankens sider er Skt. Jacob afbildet på en egesøjle i en muslingskalmiche. I kirken findes en mængde epitafier (mindetavler) over

personer med tilknytning til kirken bl.a. Abel Schrøder samt mange gravsten. Åbningstid: Hele året ti-fre: 10-12.--1.5-1.9 også 14-16.

I 1240 kom gråbrødrene (Franciskannerne) til Næstved, og trods Skovklosters modstand byggede de i 1270 et kloster med tilhørende kirke på det nuværende Axelstorv efter man for en tid var kommet til enighed med benediktinerne. Man finder i dag i Skt. Peders Kirke ligstene efter en af de ved klostret ansatte lektorer. I 1530 plyndredes klostret af borgerne i byen, klostret opløstes 2 år senere, og dets ejendomme og jord tilfaldt byen, som nedrev klostret og anlagde det nuværende torv, som nås fra kirkepladsen ad Gråbrødrestræde.

Dominikanerordenen kom til Næstved lidt senere og oprettede sit kloster kaldet Sortebrødreklostret, da munkene var klædt i sort kappe og hætte. Der opstod også med denne orden tvistigheder med Skovkloster. Sortebrødreklostret med tilhørende kirke lå i nærheden af den nuværende Riddergade. Det blev senere ombygget og flyttet lidt længere mod syd og blev efter reformationen drevet som en lille herregård. Den Ostenfeldske stiftelse købte gården i 1823 og lod siden bygningerne nedrive og byggede i stedet den røde bygning i 2 etager, som fungerer som plejeboliger i dag. Den maleriske bygning kan ses, hvis man fortsætter forbi Riddergade og lidt nede ad Slagkildelvej drejer til venstre ad Sortebrødregeade.

Få meter oppe ad Riddergade kan man beundre Apostelhuset, som stammer fra ca. 1500. Huset er opført i bindingsværk med smukt udskårne figurer forestillende de 12 apostle og Jesus samt flere adelsmærker. Længere oppe ad gaden ses på samme side Ridderhuset (Det Røde Pakhus). Fra Købmagergade kan man i øvrigt gå ned mod havnen ad Kompagnistredet og ude fra bese det af en lokal bank velrestaureerede Kompagnihus, som i dag bruges til konferencer og møder, men som desværre normalt ikke er åbent for offentligheden. Har du tid, og er du ikke blevet for træt, kan du allægge et besøg på Næstved museum, hvor du bl.a. kan se nogle små helgenfigurer fra Vejlv kirke, nemlig S. Sebastian, jomfru Maria samt S. Barbara. Museet ligger i Ringstedgade og er placeret i det gamle "Helligåndshus", som er nævnt i 1. gang i 1398. Det var oprindeligt et sygehus for de fattige og styredes af en prior, der som medhjælp havde munkene af Duebrødrenes orden. Et andet hospital i middelalderens Næstved var den Sct. Jørgensgård, der lå på den venstre Susåbred, når man kommer fra den nuværende inderhavn. Det var beregnet for spedalske og indviet til deres skytshelgen. Der er opgravet en del skeletter fra den gamle hospitalsskivegård med typiske spedalskethed. Et helt boligkvarter, butikscener og en ny kirke bærer Sct. Jørgens navn videre.

Fortset videre op ad Riddergade, hvor du for enden har Sct. Mortens Kirke. Den er opkaldt efter sin værnehelgen Skt. Martin af Tour i Frankrig (hvor en af de klassiske pilgrimsveje udgår fra) og hørte også til Skovkloster. Smuk altertavle udført af den produktive Schrøderfamilie, hvis arbejder findes i så mange andre kirker på Sydsjælland. Åbningstid: Ma-fre 9-11. 15.6-15.9 også 14-17.

Efter besøget her går du ad Østergade, og hvor den fortsætter i Præstøvej stod i middelalderen en af Næstveds byporte, som der ikke findes mindste spor af i dag. Efter få hundrede meter finder du vandrerhjemmet ved at dreje til højre op ad Frejasvej mod vandtårnet, som kan ses viden om.

Lige uden for Næstved finder vi Vejlv Kirke, som hørte under Gaumnø slot, hvor dronning Margrethe omkring 1400 oprettede et nonnekloster af dominikanerordenen. I kirken er der et par pilgrimsstegn, idet der på klokkerne er aftegnet dels en biskop med stav, dels den hellige Birgitta af Vadstena. Læg specielt mærke til prædikestolen (udsåret af Abel

Schrøder) understøttet af Trollernes våbentejn, en hovedløs trolde med roset på maven. Når du ser den, vil du forstå, at den kaldtes "Slattepat". En altertavle ophængt på nordvæggen viser apostlen Andreas, og han optræder på øverste sidebillede til højre som pilgrim. S. Sebastian og S. Mauritius ses på sidetavlen, og det berettes som et kuriosum i 1808, at den ene af disse figurer havde et løst hoved med ståltråd på, så hovedet kunne bevæges af en person som stod skjult bag alteret. Værket "Danske Kirker" oplyser: "Formodentlig har munkene ført almuens bag lyset, når hovedet på billedet har tilkendegivet dem sit bifald"!!

Et besøg i Gaunæs slotskirke, som er det eneste bevaret fra klostrets tid, kan anbefales. Klosteret var indviet til helgenen S. Agnete, som led martyrdøden. Åbningsid: daglig mellem kl. 10 og 17.

Kilder:

Niels-Knud Liebgott: Hellige Mænd og Kvinder.
 Rasmus Nielsen: Næstved Købstads Historie.
 Palle Birk-Hansen: Middelalderens spor i Storstrøms amt-Museumrådet 1999.
 Nationalmuseum: Danmarks kirker-Præstø Amt.
 Hans Jørgen Helms: Næstved-St. Peders Kloster (Skovkloster).
 Saxo: Danmarks Krønike.
 A. Strange Nielsen: Lægedomskilder i Lokalsamfundet.

PILGRIMSVEJE I PORTUGAL

Erfaringer med pilgrimsvandring i det nordlige Portugal.

Tekst og fotografier: Steen Freudendal, Avignon.

I august/september måned (2002) gik min kæreste og jeg fra Fátima i Portugal til Santiago de Compostela i Galicien i Spanien. Fátima, eller mere korrekt: Cova da Iria, er efterhånden blevet et meget stort valfartsmål for katolikker efter at Jomfru Maria ifølge katolsk tro åbenbarede sig for 3 børn i 1917. Fátima ligger ca. 110 km nordøst for Lissabon, og byen ligger ikke på en af de oprindelige pilgrimsruter, men jeg vil mene, at stedet i dag vil være et naturligt stop på vejen mod Santiago de Compostela - i hvert fald for katolikker.

Fra Fátima var det vores hensigt at finde ind på en af de oprindelige pilgrimsruter og derefter følge den til Coimbra og videre til Porto og derefter følge ruten langs vandet hele vejen til Valença ved den spanske grænse og videre ad El camino Português til Santiago de Compostela. En strækning på knap 500 km, som kan gøres på mellem 2 og 3 uger.

Pilgrimsruterne.

Pilgrimsruterne i Portugal er mange, men litteraturen derom er sparsom. Det lykkedes os dog at finde en forholdsvis nyudkommet portugisisk bog med flere ruter indtegnet i hovedtræk. Ruterne i Portugal går fra Algarvekysten og nordpå enten over Lissabon eller længere inde i landet tættere på Spanien. Efter Lissabon forgrener ruterne sig flere gange og især på de sidste 130 km i Portugal, er der mange forgreninger. Senere i Pontevedra i Spanien fandt vi en ganske udmærket spansk bog med meget detaljerede kort over hele ruten fra Porto via Barcelos, Ponte de Lima, Tui og helt til Santiago de Compostela. Bogen kan anbefales, hvis det er den rute, man ønsker at følge.

De fleste pilgrimsruter i Portugal er ikke afmærkede. Så vidt jeg er orienteret er det kun ruten fra Porto via Barcelos til Valença, der er afmærket, men den portugisiske pilgrimsforening arbejder på at afmærke flere af ruterne.

Da Portugal er gennemskåret af hoved- og motorveje, og vi kun kendte ruten i hovedtræk, var det sin sag at finde en egnet vandrute, og især også fordi skilning i Portugal er ulyre sparsom. Da det både er farligt og uinteressant at gå langs de store veje, valgte vi, så vidt det var muligt, at gå langs de mindre befærdede veje samt på skov- og grusveje. Flere gange fulgte vi også sporene fra nedlagte jernbaner. Vi fandt i en boghandel i Fátima nye turistkort i størrelsesforholdet 1:185.000-200.000 og i Coimbra lykkedes det endog at skaffe de nødvendige 12 topografiske kort i størrelsesforholdet 1:50.000, så vi var godt hjulpet på turen derfra. Kortene var dog ikke helt nye, men acceptable. Det lykkedes os således næsten at undgå de befærdede veje og alligevel passere de steder, som vi havde kendskab til at pilgrimme i middelalderen kom forbi.

Atmosfæren.

Man følger sig som pioner, når man i Portugal går med et 15 år gammelt topografisk kort i den ene hånd og en utilstrækkelig guide i den anden, men samtidig skærpes sanserne. Og det er interessant at se hvorledes gammelt og nyt mødes. Portugal er et land i udvikling (og måske især her op til EM i fodbold i 2004), og der bygges som aldrig før.

Desværre er portugiserne nogle værre skovvin, og det kræver lidt tilvænning. Ellers er det herligt at vandre gennem et landskab af olivenlunde og eukalyptusskove. Ikke mindst ved havet er der dejligt med den friske havluft og de mange muligheder for at skylle støvet af sig. Figentræerne gro som ukrudt og landskabet er rigt varieret, dog med kálplanten som altdominerende grønsag. Det portugisiske køkken er generelt godt, og til aftensmåltidet findes der ikke bedre end en veltilberedt skålfuld af den lokale suppe: caldo-verde (hvor til forromtalte kál anvendes) samt en stor grillet fisk og til dessert: budding eller meget andet. Og måske et glas af den portugisiske vin.

Eukalyptusskov

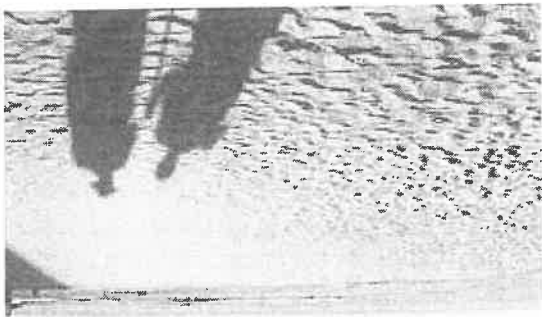

Santagopilgrim i Portugal.

Det er ikke så almindeligt at møde santagopilgrimme i Portugal og befolkningen kender bedre til fatimapiilgrimme. Da vi eksempelvis fandt en gul pil malet ved katedralen i Porto og spurgte de lokale om, hvad det kunne betyde, var der én der hårdnakket påstod, at det var fra et cykelløb, der en gang var afholdt!

Der er ingen pilgrimsrefugier i Portugal endnu, men det kommer måske. Vi fandt ved en tilfældighed ud af at de frivillige brandværn af og til giver husly til pilgrimme, så det benyttede vi os af flere gange. Der er også flere religiøse enheder, man kan overnatte hos, men det kræver formentlig, at man er katolik. Og hvis man er et par og gerne vil bo i samme rum, kræves det helt sikkert at man er gift! Ellers må man ty til pensioner og hoteller. Pensioner koster fra omkring 25€ for et dobbeltværelse.

Stranden ved Póvoa de Varzim

Stemplerne i pilgrimspasset er nødvendige, hvis man vil have et pilgrimsbevis i Santiago de Compostela, og det klarer turistbureauerne, borgmesterkontorerne, de frivillige brandværn eller sågar politiet.

Seværdigheder.

Der er mange interessante steder på ruten, men især Coimbra og Porto er oplagte set med pilgrimsøjne. Mange af de mindre byer er dog også et besøg værd fx Soure og Viana do Castelo, og man finder en del Santiago-kirker og Skt. Jakob-figurer langs ruten. De fleste kirker er dog aflåste det meste af dagen, men hvis man kan finde ud af hvor præsten befinder sig, viser han som regel gerne kirken frem. Ofte ved han dog bemærkelsesværdigt

lidt om santiago-pilgrimsvandring og de symboler, der knytter sig dertil.

Afslutningsvis.

Alt i alt er det interessant at prøve kræfter med pilgrimsruterne i Portugal, og en oplevelse som kan anbefales. Man skal blot være forberedt på at de fleste ruter altså ikke er afmærkede, så det er en hjælp, hvis man er god til at læse kort og anvende kompas, og kan man en smule portugisisk, vil det heller ikke være at være af vejen.

Litteratur:

Carlos Gil, João Rodrigues: Por caminhos de Santiago (portugisisk), Dom Quixote, 2000, ISBN 972-20-1617-2.
Celestino Lores Rosal: De Oporto a Santiago (spansk), med topografiske kort, Xacobeo '99, pris: 12€, ISBN 84-605-9756-3.
Rod Pascoe, Francis Davey: The Camino Português from Oporto ..., 1998 med senere opdateringer, Confraternity of Saint James - UK, 3€ - ISBN 1 870585 41 0.
Topografiske kort:
1:50.000 - IGN, Av. Fernão de Magalhães 87-3, Coimbra, pris: ca. 5€ pr. stk.
1:25.000 - Livraria Arnado, Rua João Augusto Machado 9-11, Coimbra, pris ca. 5€ pr. stk.

EL CAMINO PORTUGUÉS

Erfaringer fra vandring på den portugisiske rute i Spanien.

Tekst og fotografier: Steen Freundendal, Avignon.

Som nævnt i artiklen om pilgrimsveje i Portugal gik min kæreste og jeg fra Fátima i Portugal til Santiago de Compostela i august/september måned (2002). Efter at have klareret strabadserne i Portugal på egen hånd, var ankomsten til Tui i Spanien som at komme til civilisationen med dertil hørende refugier og den afmærkede pilgrimsrute. Ruten starter straks, man er kommet over broen over Rio Minho, og på ruten ind til Tui passerer man stenen hvorpå der står, at nu er der godt 115 km til Santiago de Compostela.

Ruten og refugierne.

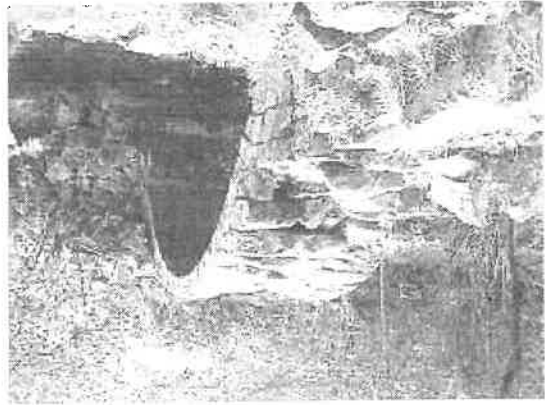
El camino Portugués går fra Tui via Redondela, Pontevedra og Padrón til Santiago de Compostela. Og har man en lille uges tid til overs kan ruten anbefales. Strækningen er fyldt med interessante historiske mindesmærker. Og ruten går gennem et skønt galicisk landskab, men man kommer dog ikke særligt meget op i højderne. Bortset fra bl.a. de første kilometer fra Tui følger El camino Portugués næsten udelukkende små veje og stier gennem til tider idylliske områder. Afmærkningen af ruten er bl.a. foretaget ved hjælp af kilometersten hvorpå der er angivet afstanden til Santiago de Compostela med meters nøjagtighed!

Ruten er fint afmærket, men vil man gerne vide mere, har Xunta de Galicia udgivet en glimrende 44-siders folder på bl.a. spansk og engelsk. Folderen er fyldt med fotografier, tekst og mange gode adresser.

Der er glimrende refugier i Tui, Redondela, Pontevedra og Padrón, sidstnævnte havde dog en del problemer med strømmen. Der er formentlig også et provisorisk refugium i Briallós syd for Caldas de Reis, vi hørte om det, men så det ikke med egne øjne.

Padrón.

Et af højdepunkterne på ruten er Padrón, hvor stenskitet med den halshuggede Skt. Jakob ifølge legenden skulle være drevet ind i tidernes morgen for meget længe siden. I Iglesia de

Ponte Ulló nær Pontevedra

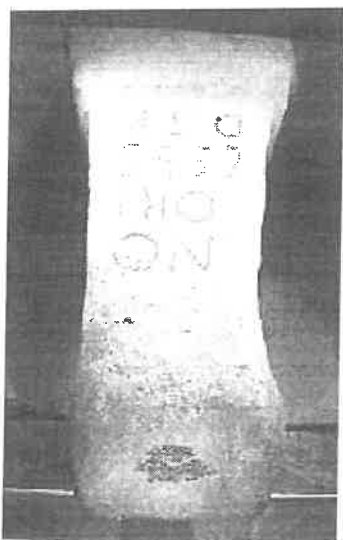
Kilometersten ved Tui

Santiago kan man se den sten hvortil omtalte stenskitb efter sigende skulle have været fortøjet. Stenen el Pedrón bliver i øvrigt anvendt som alter i kirken. Da vi besøgte kirken, sad der en kustode og holdt øje med stenen. Troede jeg i hvert fald. Da jeg havde spurgt ham to gange om muligheden for at få et stempel i pilgrimspasset, og ikke modtaget noget svar, opdagede jeg at han sad og sov med åbne øjne! Han var noget utilfreds, da jeg endelig fik ham vækket, men jeg fik da et stempel i pilgrimspasset.

Ellers er Padrón berømt for sine små peberfrugter, som man dyrker overalt i området. De blev oprindeligt importeret fra Mexico i det 16. århundrede. De smager ganske udmærket, men man skal vist nok tage sig i agt for de stærke af slagsen.

Katedralen i syne.

El Pedrón

Fra refugiet i Padron gik turen forbi Fuente del Carmen med stenrelieffet af Skt. Jakob i stensbåden videre mod Santiago de Compostela. Sørgelet var det at se de nedbrændte skove 5 km før byen, men endelig var katedralen inden for synsvidde, og vi fik taget det obligatoriske ankomstbillede. Derefter ind for at sikre sig et pilgrimsbevis for veludført dad. Denne gang gav jeg udtryk for at jeg havde vundet af udelukkende kulturelle årsager (og ikke fx spirituelle årsager), og jeg kunne derfor ikke modtage et af de sædvanlige pilgrimsbeviser, nej jeg fik et helt andet bevis affattet på spansk og ikke på latin. Så er det prøvet med.

Og til sidst lidt om vejret:

August/september måned i år viste sig at være fortrinlig til vandring i Portugal og Galicien. Temperaturen var passende og vi oplevede intet regnvejr bortset fra lidt finregn de sidste 5 km ind til Santiago de Compostela. Trængsel var der i øvrigt heller intet af. Refugierne havde vi nærmest for os selv, og på hele ruten mødte vi stort set kun et par pilgrimme. Det var et svejstisk par, der kom fra Santiago de Compostela og skulle videre til Fatima.

REFLEKTIONER OG DAGBOGSNOTATER FRA MIN PILGRIMSVANDRING.

Camino de Santiago juni - juli 2002.

At Lisette Villadsen, Odder.

Her sidder jeg gemt blandt kæmpe sten på en stejl skrænt, med udsigt til hav og himmel, der i dag flyder mere og mere sammen grundet havgrus og lidt småregn. Stedet er Kap Finisterra. Verdens ende eller ej, så føles det som at sidde med grænseløsheden og uendeligheden som udsigt. Tågen, tætheden, himmel og hav der forenes og flyder sammen, understreger mystikken, længslen. For "verdens ende" kan vel ikke ses med det blotte øje, da den ikke er af denne verden. Smukt og betagende er det, og det kildrer i mine storetæer, når jeg ser ned i havet.

Udsynet, klarheden var der undervejs på min vandring, på den flade højslette med brændende sol og de grønne og frodige bjerge omkring bl.a. Cebreiro.

I øvrigt begyndte min pilgrimsvandring af Jacobsvejen også i regn og tæt tåge over Pyrenæerne, med en sigtbarhed ned til 5 - 10 m. Men vejen lå udfoldet foran mig, ingen omveje eller sidespring, godt hjulpet af den svenske helgeninde Birgitta's digt:

"Herre, vis mig din vej og gør mig villig til at vandre den."

Den tvivl der har fyldt mit sind rigeligt i mit liv, har her været borte med blæsten. De første 14 dage var jeg meget glad for de bekræftigelser de gule pile og muslingeskallen i diverse udformninger gav mig om, at jeg var på rette vej. Men senere på turen, var det forunderligt at opdage, at det nærmere var vejen/caminoen der gik med mig og mine ben blot fulgte efter med ro og stille sind.

Med muslingeskallen som ydre vejviser, symbolet på Venus - kærligheds gudinden, oplever jeg, at det er de feminine aspekter som rummelighed, tillid og accept, der også gav den indre vejvisning til den ydre vandring. Symbolisk set kan de mange skridt være en måde at stille sig selv til rådighed for ny erkendelse og indsigt - at gå lysets vej.

40 dages rejse hjemmefra, 31 dages vandring til de ca. 800 km. fra Saint Jean Pied De Port til Santiago De Compostela.

Rejsen som pilgrim kan ses som et symbol på livets rejse, den ydre rejse er udtryk for en indre rejse. At være pilgrim er at opsøge et helligt sted, at være på vandring som en fremmed hos andre, ligesom vi mennesker er gæster her på jorden. Hele tiden undervejs mod noget større, at gå med en længsel. Hensigten eller målet med turen kan være at søge fred i sjælen, kropslig helse, gå med forbønner, eller rejse for rejstens skyld med kærlighed til vejene. Det er en øvelse i at sige goddag og farvel, øve denne muskel og blive mere fortrolig med forladthedsfølelsen, ud fra at alt er forgængeligt her i livet, og mærke smerten af en større frihed i sig selv.

Selve vejen / Caminoen og målet er det jeg aktiverer i mig når jeg går den lange vandring.

Det ydre mål er at nå St. Jacob's grav i Katedralen i Santiago De Compostella og få velsignelse / syndsforladelse / have et ønske for livet. Så St. Jacob energien, hans kvaliteter bliver vækket i en. Symbolisk står han for at være stærk i sin tro, pilgrimmen over alle pilgrimme, at kæmpe for det man tror på, og at kærligheden skal komme til udtryk i handling.

Vejen følger stjernebilledet Mælkevejen, og energien på vejen siges at skulle forstærke alle menneskelige følelser, ved at energilinjerne trænger ind i fødderne og energisystemet, med mulighed for større selvkendelse og afklaring af sine følelsesmæssige anliggender. Sandt eller ej, så virkede det på mig som jeg havde masser af energi, blev ikke særlig træt trods den fysiske udfoldelse. Netop hjemvendt mærker jeg ikke den store afklaring, men jeg har fået klarhedens forstørrelses lys omkring nogle af mine livstemaer, så min vej kan fortsætte. Rejsen bliver en projektion på mine indre mål, spejlingen jeg sender ind i mig selv. Så syndsforladelse eller ej. Det at klarføre for sig selv rimeligt konkret, i få sætninger, hvad der er vigtigt for mig, hvad jeg ønsker for mit liv. Denne fokusering og målrettedhed omkring hvad jeg vil og hvad der er væsentligt, tror jeg vil sætte sit aftryk og dermed få indflydelse på mit liv fremover.

Caminoen er et tidløst billede på en længsel og søgen. Vejen er åben for religiøse, spirituelle, kulturhistoriske hensigter, eller simpelthen for eventyret og den personlige udfordring, der er i et længere sammenhængende forløb med tid til fordybelse i det der er lige nu og her. Dertil kommer selvfølgelig den kropslige/fysiske udfordring.

Det er bevægende at gå den lange vej med bevidstheden om at så mange mennesker gennem århundreder har vandret den før mig og stadig vil gå vejen. Der er en mangfoldighed af mennesketyper og hensigter med at være pilgrim for en stund. Ung som gammel, rig som fattig. Her er det uvæsentligt hvad du laver, men væsentligt hvem du er bag den ydre identitet, hvordan du taler den modstand vejen giver dig. Går du med eller imod energien, kæmper eller accepterer du vejens vilkår og især din krops signaler. Dine hensigter med vandringen bliver forstørret og spejlet. Dine egentlige behov for mad, drikke og et sted at sove bliver væsentlige. Fortængeligheden er svær at vedligeholde, når man selv skal bære det hele på ryggen. Hermed bliver vilkårene ens for alle, med en følelse af lethed og frihed til følge, og en følelse af umiddelbar solidaritet og samhørighed med dine medpilgrimme. På tværs af sprogbarrierer, alder, køn, uddannelse og anden status.

Jeg valgte at gå turen alene, udtra at Caminoen er vejen man går med sig selv til man finder sig selv. Men der er jo mange andre på ruten med masser af muligheder for at spejle sine mange sider positive som negative. Caminoen indeholder alle aspekter. F.eks. så jeg min indre kritiker ved et måltid, hvor en franskmænd tydeligt viste sin skepsis, da jeg sagde jeg var protestant. Han mente ikke vejen var for mig. En Hollænder kom mig hurtig til undsætning, for som han sagde var Caminoen der før Luther levede. Også i vejret viste mangfoldigheden sig i juni måned. Der var regn og tåge, kølige vinde i bjergene, stegende sol på højsletten, blæst og overskyet behagelig vandretemperatur, når man har 8 kg. på ryggen.

Alt er relativt. Da jeg begyndte min vandring ved Jean Pied de Port, lidt stolt over mit forehavende om de 800 km. der skal bestrides, møder jeg flere, der har været på vej i 1 - 3 måneder startende fra Holland, Paris, Le Puy eller hvor de nu boede i Frankrig. Så mit perspektiv ændres og en vis ydmyghed indfandt sig. Hvorimod jeg senere så, hvor mange

der starter deres tur ved Astorga, eller senere 100 - 200 km. før Santiago. I forhold til dem følte jeg mig lidt mere pilgrim. Der ser man sandheden i at vi alle får den rejse, vi har brug for, og at al sammenligning er nytteløs. For der er altid nogen der er større eller mindre end mig, osv.

Den lange vandring, kroppens og føddernes rytme skaber en slags meditativ tilstand. Med den ydre fysiske bevægelse følger en indre bevægelse, og så i sindet renses og heles. Rytmen skaber rum for stilhed og fordybelse. Tempoet sættes ned og åbner sindet for noget større, for menneskerne omkring mig og for skønheden i naturen. Kropsbevidstheden skaber et nærvær og større forankring i nuet. Sindet kunne ikke opsluge al min bevidsthed, så der blev mulighed for større opmærksomhed til min krops indre energifelt, åndedrættet, hjerterytmen. En oplevelse af, at når tankerne aflægger giver det mulighed for at noget andet og dybere træder i stedet.

At rejse er at leve
og at leve er at bevæge sig
og blive bevæget.

Lykke på din rejse.

Lisette Villadsen, Mejsevej 17, 8300 Odder, email: lisette.villadsen@odder.dk

Foreningen af Danske SantiaGOPilgrimme

www.santiaGOPilgrimme.dk

Pilgrimsseminar om EN NY VEJ.

Af sognepræst Elisabeth Lidel, Risskov.

Flere og flere mennesker erfarer, at det er livgivende at vandre, at bevæge sig og være i naturen, glæder sig ved motionen, fuglenes sang og blomsterne duft og længes efter en anderledes måde at leve livet på, længes efter at finde sig selv - og at finde Gud. Pilgrimsvandring er en anderledes, ny måde at vandre på, eller rettere er genopdagelse af "en gammel vej", som mange vandrede i middelalderen, hvor pilgrimme søgte de hellige steder i Jerusalem, Rom, Santiago de Compostella, Vadstena og Trondheim.

Tilværelsen i det 21. århundrede bliver mere og mere stresset, der er krav fra alle sider om at følge med, være opdateret og på hele tiden. Mennesker oplever en længsel efter at stoppe op. Giv sig selv lov til at være med i en levende kirke og folde troen ud.

Mennesker ønsker at tage vare på både krop og sjæl og udtrykke sin spiritualitet frit og naturligt, bl. a. gennem lystænding, meditation og pilgrimsvandring.

Ved at vandre, konkret bryde op og begive sig på en langsom vandring i naturen, vil man få tid til at opleve og se, tid til eftertanke og bøn, tid til at mærke stilheden og koncentrationen.

At vandre "en ny vej", vandre som pilgrim, er at vandre med Gud, vandre i fællesskab med andre, vandre og finde sig selv, vandre en indre vandring og se sin egen livsvandring som en pilgrimsvandring.

Lørdag den 26. oktober 2002 arrangeres et pilgrimsseminar i Århus i Risskov Kirke og Sognegård.

Seminarer indledes af domprovst Arndt Jessen Hansen, Viborg, "Kristentroen på vej mod nye udtryk" og sognepræst Elisabeth Lidel, Risskov, "Ud i det indre - pilgrimsvandring: at bede med fødderne". Kunsthistoriker Hans-Jørgen Frederiksen holder foredrag om: "Valfart i oldtid og middelalder - symbolik, religiøs betydning, kunstneriske udtryk". Om eftermiddagen vil den svenske pilgrimspræst Hans-Erik Lindström berette om: Pilgrimsvandring - Nordens nye folkebevægelse?

Desuden vil der være god tid til at udveksle konkrete erfaringer, opsamle dagens indtryk og visioner for fremtiden. Seminaret afsluttes med en pilgrimsudstignelse i Risskov kirke. Tilmelding og program hos sognepræst Elisabeth Lidel, Gyldenrisvej 7, 8240 Risskov, tlf. 86 17 72 04, E-mail: lidell@teliamail.dk

En hilsen til pilgrimsforeningens medlemmer fra den tidligere redaktør af Pilgrimmen.

Det var efter mange overvejelse og ikke uden betænkelighed at jeg tidligere på året bad om at blive fritaget for hvervet som redaktør af Pilgrimmen og som medlem af bestyrelsen af foreningen.

Normalt plejer jeg ikke at løbe af plads før tiden. Men i forbindelse med udgivelsen af det sidst udkomne nummer af Pilgrimmen havde jeg to oplevelser der gjorde det klart for mig, at det var bedst at forlade posterne - både for foreningen og for mig selv.

For det første udkom Pilgrimmen med en graverende ombrydningsfejl hvor halvdelen af en artikel havde skjult sig under første halvdel. Det kan man godt klare på computeren men naturligvis ikke i en papirudgave. Jeg blev gjort opmærksom på fejlen da ca. halvdelen af bladene var sendt ud. Så i sidste oplag var fejlen naturligvis rettet - og hele artiklen bringes i næste nummer.

Den anden og værre oplevelse var at blive ringet op af et venligt medlem der bad om et af de tidligere numre af bladet, og så at svare hende kort for hovedet. Det er hverken min natur eller det jeg ønsker. Og det beklager jeg meget.

Årsagen er for meget arbejde i det daglige. Det som skulle være en hyggeligt fritidssysse blev til en belastning.

Da jeg er sikker på at der er mange der er langt bedre skikket til at varetage opgaverne end jeg, kan det kun blive til en fordel for foreningen - selv om jeg naturligvis ved, at min beslutning her og nu kan have været til besvær.

Tak for et spændende samarbejde i bestyrelsen og ikke mindst med foreningens medlemmer.

På gensyn til generalforsamlingen.

Gunnar Christensen

Pilgrimssteder.

På foreningens hjemmeside er der et menupunkt der hedder PILGRIMSSTEDER - her kan du klikke et Danmarkskort frem (uden Bornholm. Undskyld!).
Klikker du på de røde felter får du en kort beskrivelse af et sted med relation til Sct. Jakob traditionen.

Har du nye eller supplerende oplysninger er jeg meget interesseret i at høre fra dig.

Foreløbig er der tre lokaliteter:
Jetsmark Kirke
Århus Domkirke
Tyrsted Kirke

I øjeblikket arbejder jeg med Ballerup Kirke.

Det er målet at få alle Jakobsteder registreret så kortet til sidst ligner en rødspætte.

Skriv hvis du har oplysninger. Adressen er i forbindelse med opslaget på nettet.

Gunnar Christensen